

Crisia

Vol. LII, Supliment nr. 1, 2022

**150 DE ANI
DE MUZEOGRAFIE
ORĂDEANĂ**

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Aurel Chiriac

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Corina Toma • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba • Florian Heredea**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2023

DINAMICA OCUPAȚIILOR ÎN CONTEXTUL PROCESULUI DE MODERNIZARE DIN SECOLELE XIX-XX. STUDIU DE CAZ – COMUNELE MĂRGĂU (JUD. CLUJ) ȘI RIMETEA (JUD. ALBA)

Lucica BRAD – PARASCHIVESCU*

THE DYNAMICS OF OCCUPATIONS IN THE CONTEXT OF THE MODERNIZATION PROCESS OF THE 19TH-20TH CENTURIES. CASE STUDY – THE COMMUNES MĂRGĂU (CLUJ COUNTY) AND RIMETEA (ALBA COUNTY)

ABSTRACT

In this article we present comparative ethnological research of the dynamics of traditional occupations in the context of the modernization process of the 19th and 20th centuries. The dimension of human life in the 19th and 20th centuries underwent major transformations brought about by political, social and economic changes. Traditional communities had to find ways to adapt to change, and this was done both by finding other occupations for people to do within the community and by migrating to other workplaces. To exemplify the dynamics of traditional occupations within the cultural group and their transformations under the impact of internal or external factors, we present two case studies: Mărgău (Cluj County) and Rimetea (Alba County). Iron working has been the main source of income for the community of Rimetea for centuries. The people of Mărgău have been glaziers from father to son for 100 years, an occupation that has brought them many material rewards. In this article we will look at the context in which these occupations were lost and what they were replaced with.

Keywords: Mărgău, Rimetea, modernization, occupations, traditional communities, Romania.

Introducere

Articolul de față prezintă un studiu etnologic comparativ despre dinamica ocupațiilor comunităților tradiționale în contextul procesului de modernizare din secolele XIX-XX. Comunitățile tradiționale s-au dezvoltat în strânsă legătură cu habitatul natural pe care l-au exploatat, habitat care a generat ocupații specifice, prin raportare la resursele existente. Aceste comunități s-au specializat de-a lungul timpului, dezvoltând practici și tehnici pe care le-au transmis din generație în generație. Pentru a exemplifica mecanismul perpetuării ocupațiilor tradiționale în grupul cultural creator, precum și dinamica acestora, sub impactul unor factori interni sau externi, cum a fost modernizarea economico-socială din secolele XIX-XX, vom apela la două studii de caz: comunitățile tradiționale din Mărgău (jud. Cluj) și Rimetea (jud. Alba). Cercetarea se bazează atât pe istorie orală – vizite în cele două localități și interviuri cu localnicii –, cât și pe surse scrise. La Rimetea au fost făcute două scurte cercetări de teren, în anul 2017, interlocutoare fiind Vigh Margit (Colecția de artă populară Ida Vigh) și Lassel Agnes (Muzeul Etnografic Rimetea). În ceea ce privește localitatea Mărgău sursele orale au fost Braica Sabina (n. 1944 – d. 2022), soție de geamgiu și pictoriță de icoane și obiecte textile, și Brad Floarea (n. 1946), pictoriță de icoane și soție de geamgiu. În acest studiu de caz a fost folosită și metoda autobiografică, având în vedere că autoarea acestui articol s-a născut în localitatea Mărgău, iar părinții și bunicii au practicat meseriile descrise în acest articol. În ceea ce privește sursele scrise, au fost folosite în special scrieri locale, de tip monografie și ghid turistic, care să completeze sursele orale.

Studiu de caz: Mărgău

Comuna Mărgău este situată în zona muntoasă din vestul județului Cluj, fiind alcătuită din șase sate și două cătune: Mărgău (reședința de comună), Răchițele (cu cătunele Doda Pili și Ic Ponor), Buteni, Ciuleni, Bociu și Scind-Frăsinet. În Conscriptia finală a Transilvaniei din anul 1750 aflăm despre Mărgău că are un sol neprielnic culturilor agricole: „Se află pe un sol de fertilitate medie, la poalele munților. Are teritoriul larg dar prea pietros și muntos, necesitând îngrășăminte în fiecare an”¹. Locuitorii din Mărgău, asemeni tuturor românilor din Apuseni, sunt menționați în izvoarele Evului Mediu ca iobagi ai nobililor feudali, ocupându-se în principal cu plugăritul și creșterea animalelor. De asemenea, izvoarele istorice

* Universitatea din București; e-mail: lucia.brad.paraschivescu@gmail.com.

¹ Gheorghe Dragoș Braica, *Mărgău. Pagini de istorie*, Editura Eikon, Cluj-Napoca 2010, p. 166.

menționează că încă de la sfârșitul secolului al XV-lea existau în Mărgău, precum și în satele învecinate, meșteri șindrilari: „Șindrila din aceste localități era recunoscută și consemnată în documentele vremii ca șindrilă de districtul Călatei”². Lemnul de brad nu era folosit doar la șindrilă, ci și la alte produse: grinzi, corni, scânduri, lețuri etc., pe care le comercializau în piețele din vestul țării. Totuși, nu toți locuitorii puteau desfășura astfel de activități, iar în lipsa unei surse sigure de venit și a unui pământ roditor, mărgăuanii obișnuiau să plece la muncă, în zonele de câmpie, la seceratul grâului sau culesul porumbului. În schimbul muncii lor primeau bucate, o cotă din produsele recoltate.

Ocupația care le-a adus locuitorilor din comuna Mărgău cele mai mari beneficii a fost meseria de geamgiu, o meserie care a înflorit odată cu dezvoltarea fabricilor de sticlă și a comerțului. Mai bine de un secol această meserie a fost practică din generație în generație. După unele surse, primii bărbați care au practicat-o au deprins-o de la evrei, din Oradea³ și din București⁴. După alte surse, de la slovaci: „primii care au învățat această meserie de la slovaci, pe care îi numeau tăuți, își luau câte un băiat ori se întovărășeau câte doi și [...] o porneau prin localități strigând «geamuri, geamuri!»”⁵. Un fapt este cert, odată învățată meseria, mărgăuanii nu au lăsat-o să se piardă. A fost o meserie care i-a ajutat să prospere iar ei au deținut un monopol neoficial pentru practicarea ei, prin faptul că și-au păstrat foarte bine secretele meseriei și au preferat ca „ucenicul” să fie fiul, nepotul sau vecinul din Mărgău și nu un strain din orașele în care au ajuns și s-au stabilit. Astfel, în timp, numărul geamgiilor s-a mărit, ștafeta fiind predată în rețea cu circuit închis. Meseria de geamgiu a fost, într-o primă etapă, ambulantă și sezonieră. Geamgiii au străbătut țara în lung și-n lat, cu tolba de geamuri în spate sau în căruțe cu coviltir. De regulă plecau toamna, imediat ce se termina munca la câmp, și se întorceau acasă înainte de Crăciun. Erau și situații când plecau primăvara și se întorceau acasă la începutul verii sau toamna, lipsind astfel de la muncile câmpului, pe care femeile trebuiau să le facă cu ajutorul copiilor și bătrânilor.

„Dovezile despre practicarea acestei meserii, cât și a plecărilor peste munți, datează din veacul trecut, când datorită sărăciei pământului, accentuării stării de exploatare, a politicii de deznaționalizare, mărgăuanii sunt nevoiți să ia calea pribegiei și să treacă frontiera în mod clandestin în Țara Românească. În anul 1896, preotul Aurel Urzică se plângea că «Mărgăuanii cu anii stau prin România ca geamgii și numai ca și în vizită se mai abat din când în când să-și vadă familia»”⁶.

După Primul Război Mondial a fost posibilă trecerea fără restricții în fostul regat, fapt ce a dus la un număr crescut al celor plecați. Mulți dintre ei s-au stabilit în București: „Numărul celor care s-au stabilit în București a crescut atât de mult încât s-a ajuns ca astăzi să fie mai mulți mărgăuani în București decât în Mărgău”⁷. Cei care nu s-au stabilit definitiv continuau să cutreiere țara cu căruța sau cu tolba, atât la periferia Bucureștiului cât și în județele Ilfov, Teleorman, Giurgiu, dar și în Oltenia și Moldova. După Al Doilea Război Mondial geamgiii din București s-au constituit într-o cooperativă numită „geamgii progresiști”. Ea există și astăzi sub denumirea Cooperativa Tehnica Sticlei, însă numărul membrilor a scăzut drastic după anii '90.

Despre viața și meseria de geamgiu povestește Ion Goga în interviul publicat de Cătălin Alexa, în volumul *Vechi meserii urbane*. Ion Goga este originar din Bociu, comuna Mărgău. A început viața de geamgiu la 14 ani, când a plecat la Craiova să lucreze împreună cu tatăl său. „Toți geamgiii din București îs din zona aia, de acolo, din Cluj. Meseria s-a moștenit din tată-n fiu. Tata a fost geamgiu, unchiul meu au fost tot geamgii [...] dar asta o fost practic meserie jidănească, ei o practicau înainte vreme demult, însă ăștia țin foarte mult la secretul meseriei, nici nu te lăsa să te uiți la diamant sau să ți-l dea în mână, să nu-și vândă meseria, adică să nu furi, cum s-ar zice. Și, pe urmă, ei plecând, mare parte s-o retras la ei acolo în Israel, alții o îmbătrânit și așa, moșii noștri, ce știu eu de unde cum, tot așa, au furat meseria asta, s-o lipit pe aici prin București pe lângă ceva evreu și s-o dus din tată în fiu meseria”⁸.

În perioada comunistă geamgiii câștigau foarte bine, marea lor majoritate au prosperat, și-au cumpărat case, și-au trimis copiii la facultate și i-au așezat la casele lor: „[...] înainte era de lucru... înainte de Revoluție să fi lucrat ziua-noapte. Se construia mult, toată țara era un șantier. Nu mai zic, pe șantierele patriei, pe colo, pe colo, pe unde era nevoie, pe acolo te chema să te angajeze. [...] Înainte eram boieri, în sensul că puteam lucra. Eram și tineri, lucram ziua-noaptea. Lucram și în centru și pe teren la întreprinderi, pe colo, pe colo, pe unde se construia. Făceam mii de metri de geam, nu răzbeam. [...] Cam asta a fost pe

² *Ibidem*, p.170.

³ *Ibidem*, p.177.

⁴ Cătălin Alexa, *Vechi meserii urbane: meserii rare în orașul de azi*, Editura Etnologică, București, 2018, p. 98; Gheorghe Dragoș Braica, *op. cit.*, p. 177.

⁵ Nicolae Șteiu, Adrian Laza, *Bociu: satul amintirilor*, Editura Dokia, Cluj-Napoca, 2017, p. 35.

⁶ Gheorghe Dragoș Braica, *op. cit.*, p. 177.

⁷ *Ibidem*, p. 181.

⁸ Cătălin Alexa, *op. cit.*, p. 98.

vremea aia, aveam de lucru, câștigam bine, lucrăm în acord, mă plătea cât făceam. Dacă făceam salariu de 10.000 (n. lei), cum era atunci, 10.000 era cum e acum un salariu de director, 10.000 luam”⁹.

Parcursul geamgiilor plecați din satele comunei Mărgău respectă, într-o mare proporție, același scenariu: la început mergeau cu tolba, apoi cu căruța și după câțiva ani se stabileau într-un oraș, își deschideau un magazin (prăvălie) și își aduceau soția și copiii din Mărgău. Astfel se sedentarizau, devenind locuitori ai orașului care-i adopta. Mărturia lui Ioan Abrudan confirmă acest parcurs ocupațional: „Ioan Abrudan, care a practicat meseria de geamgiu timp de 52 de ani, începând de la vârsta de 13 ani, ne relatează cum timp de cinci ani a umblat cu tolba în zona Târgoviște, apoi patru ani cu căruța, până și-a procurat o mașină ARO. Din anul 1975 a lucrat ca geamgiu la Galați, reușind să-și construiască un magazin”¹⁰. Prin această sedentarizare și așezare departe de locurile natale geamgii făceau următoarele schimbări, când plecau definitiv din Mărgău: își vindeau animalele, iar terenurile agricole, locuințele și anexele le lăsa în grija altor membri ai familiei lărgite, frați, părinți, socri, cumnați etc. An de an, în fiecare vară, geamgii și familiile lor veneau la Mărgău în concediu. Dar era mai mult decât un concediu, era un adevărat ritual. Veneau să-și vadă neamurile rămase în sat, să-și deschidă casele, să-și mai repare prin gospodărie și chiar să își cosească fânețele. După ce coseau fânul, îl uscau și îl strângeau, iar iarna – primăvara veneau să-l vândă C.A.P.-urilor din județul Cluj, ca furaje pentru animale. „Domnii”, cum îi numeau cei care rămăseseră în comună pe consătenii lor stabiliți prin țară, veneau vara la Mărgău încărcăți cu bunătăți și cadouri. Geamgii plecați din comună au contribuit consistent și la cheltuielile comunității, prin donații către biserică sau susținerea lucrărilor de infrastructură.

Meseria de geamgiu era practică de bărbații dispuși să plece și să-și croiască o viață nouă în afara satului. Cei rămași în sat se ocupau preponderent cu creșterea animalelor, agricultura, prelucrarea lemnului etc. Treptat, urmărind dinamica economică și folosind oportunitățile pieței, mărgăuanii găsesc și alte ocupații aducătoare de venituri. Astfel, în prima jumătate a secolului XX ei se inițiază în pictura naivă pe sticlă, demarând o altă activitate prin care s-au remarcat. De data aceasta femeile din Mărgău pictează icoane și tablouri de bălci, care ajung să fie vândute prin toată țara prin intermediul târgurilor și comerțului ambulant.

Redăm în continuare un fragment de interviu oferit de Brad Floarea (n. 1946, Mărgău), despre producerea de icoane și tablouri pictate pe sticlă: “Io așa am pomenit, că maica își aducea geamuri tăiate, le picta și apoi cu ele în spate, mergea la tren în Călățele. Și când aveam 13 ani m-am dus la Nana (n. sora mai mare) la Totești (n. lângă Hațeg), să am grijă de nepoți. Și acolo Nana picta și ea icoane, că învățase de la maica. Și o mai ajutam și eu. Deci asta era în 1959. După ce m-am întors la Mărgău în toamna în care am împlinit 14 ani m-a chemat un vecin să merg la el să-i pictez icoane. Erau câțiva consăteni care chemau câte două-trei fete, așa mai mărișoare, să le picteze. [...] Ne dădeau câte 1,5 lei pe icoană. Într-o săptămână făceam cam 100 de icoane, deci câștigam 150 lei. Și ne prindeau bine, că ne luam haine de ei. [...] Modelele le făceau după icoanele tipărite pe hârtie. Puneau un geam pe hârtie și o copiau așa, mai simplu. Iar pe margini se făceau niște flori. Și asta era modelul după care făceam restul icoanelor. Conturul îl făceam cu penița cu tuș. Apoi veneam cu vopselele și coloram. Și după ce le pictam le puneam într-un raft și le lăsam să se usuce. [...] Aveam un vecin care făcea rame pentru icoane. El numa cu asta se ocupa. Da nu făceam numai icoane, pictam și tablouri cu versete din biblie sau cu diferite animale. Că nu toată lumea voia icoane, că nu erau toți ortodocși. [...] Nana și maica le dădeau pe lângă Hațeg. Că acolo erau mineri și cumpărau, că aveau bani. Cei care mergeau în Regat cu căruța cu geamuri duceau și icoane cu ei. Și stăteau acolo de primăvara până toamna și le dădeau ei. Alții mergeau mai aproape, pe aici prin Bihor și Sălaj. Peste tot umblau mărgăuanii cu icoane și tablouri pictate. Că unii mai făceau și tablouri cu versete, pentru pocăiți, că pocăiții nu cumpărau icoane. Își făceau oamenii bani, că nu aveau niciun venit. Trebuiau să facă ceva să trăiască”¹¹.

La sfârșitul anilor '50 în Mărgău încep să se picteze și năframe și catrințe. Pictura pe țesătura textilă se făcea prin intermediul unui șablon din carton, cu vopsele chimice. Prezentăm în continuare un scurt fragment dintr-un interviu realizat cu Braica Sabina, despre tehnica de confecționare a acestor produse: „În podul casei am pictat până am luat autorizație, să nu mă vadă nimeni. M-am dus la Mărioara Dedii¹², care mi-o fost învățătoare, să mă învețe să pictez năfrămi. Că de la ea o început tâte să picteze. Și Mărioara mi-o zis: «Nu te-nvăț, că meseria asta e toxică. Vopselele miros rău și te-mbolnăvești, că ești tânără». Și io am văzut ce scrie pe tuburile ei și m-am dus în Cluj să cumpăr. Și am intrat într-un magazin în Cluj (n. Napoca) și am întrebat de vopsele pentru pânză, care arată ca un tub de pastă de dinți. Și am cumpărat din toate culorile. Întâi am făcut numai o frunză și niște punctulețe. Și pe margini. Învățasem să scot modele și să tai modelele alea pe

⁹ *Ibidem*, p. 100.

¹⁰ Nicolae Șteiu, Adrian Laza, *op. cit.*, p. 35.

¹¹ Interviul cu Brad Floarea (n. 1946), Mărgău, aprilie 2017.

¹² Maria Panea (1920-1977), învățătoare din Mărgău (https://costumedintrasilvania.blogspot.com/2016/07/blog-post_18.html).

carton. Și puneam cartonul acela făcut de mine pe năframă și tot îl mutam. Pe lângă năfrâmi am pictat laibăre, catrințe, peretare. Cumpăram material din bumbac și pictam pe el. [...] No, și după ce le pictam, ude le împachetam, că nu aveau timp să se usuce. Și merea Badea (n. tatăl vitreg) pă sate și le vindea, până n-am scos autorizație. După aceea mergea și la târg cu ele. Și vindea și venea încărcat de bani”¹³.

Icoanele și năframele au reprezentat o sursă importantă de venit pentru fetele și femeile din Mărgău, atingând un vârf în perioada anilor '50-'60. Astăzi găsim icoanele de bălci produse în Mărgău în colecții etnografice, publice sau private, oferindu-ne o perspectivă memorială asupra ocupațiilor temporare și un plus de apreciere pentru comunitățile care au căutat soluții, atât în interiorul cât și în exteriorul habitatului natural ocupat. În ceea ce-i privește pe geamgii, după anii '90, pe fondul liberei circulații a mărfurilor și schimbarea preferințelor clienților, au intrat pe piața românească geamurile din PVC (termopanele). Acestea au dezvoltat o nouă industrie, în detrimentul geamgiilor tradiționali. Cei mai tineri au încercat să se adapteze cererii pieței și au creat ateliere de tâmplărie PVC unde, alături de geamuri, rame și oglinzi, și-au diversificat oferta comercială. Chiar dacă unii au reușit în acest tip de afacere, putem spune că perioada de aur pentru geamgii din Mărgău s-a încheiat odată cu regimul comunist din România.

Studiu de caz: Rimetea

Cine trece azi prin Rimetea observă bogăția arhitecturală a caselor vechi, iar dacă vizitează Muzeul Etnografic din incinta Primăriei va rămâne surprins să vadă că vechiul port popular din zonă era brodat cu fir de aur și garnisit cu blană de jder. Toate aceste reminiscențe ale bunăstării își au originea în sec. XIV-XVIII, când locuitorii de aici se ocupau cu mineritul, prelucrarea fierului și cu comerțul produselor rezultate. În Rimetea secolului al XIV-lea trăia o populație mixtă de maghiari și germani. Din punct de vedere etnic germanii au fost asimilați, însă urmele prezenței lor se regăsesc în numele de familie, anumite denumiri locale și în istoria ocupațiilor din localitate. Germanii au fost cei care au introdus procedee avansate de prelucrare a fierului în Rimetea, încă din secolul al XIV-lea. Perioada de vârf a exploatării și prelucrării fierului de aici a fost atinsă în secolul al XVIII-lea. Această activitate industrială și comercială s-a întrerupt în a doua parte a secolului al XIX-lea, în contextul dezvoltării fabricilor și producției industriale. Bărbații, rămânând fără activitate prin sistarea prelucrării fierului la nivel local, s-au risipit prin toată țara la construcții, pavare de drumuri, căi ferate, sau au emigrat în America. Femeile au rămas acasă și s-au orientat către agricultură și creșterea animalelor. După câteva sute de ani de minerit și prelucrat fierul, în contextul modernizării industriei, o ocupație tradițională și un mod de viață se pierd. Presa vremii a fost preocupată de acest fenomen și astfel au rămas câteva articole din perioada 1899-1910, apărute în ziarul *Aranyosvidek* [Ținutul Arieșului] și reluate de doamna Irén Hantz-Lám în volumul *Valea Trascăului. Ghid turistic*.

Iată ce scria într-un articol din 1899, când soarta minelor și a industriei de fier din Rimetea era deja hotărâtă: „Dacă nu am avea documente scrise despre trecutul industriei de fier de la Rimetea, ne-ar vorbi despre această activitate seculară grămezile uriașe de zgură din lungul pârâului Văii”¹⁴. Conform aceluiași articol, dispariția industriei de fier din Rimetea s-a datorat următorilor factori: creșterea prețului cărbunelui (mangal), datorită gestionării defectuoase a pădurilor, epuizarea minereului limonitic ieftin, cămăta practică de comercianții de fier în detrimentul proprietarilor de forjă, scumpirea forței de muncă și a faptului că: „prelucrarea fierului rimetean s-a păstrat în modul practicat de acum 600-700 de ani, astfel cuptoarele mici din Rimetea nu au putut face față concurenței furnalelor înalte, și au dat faliment”¹⁵. Este foarte clar că producția locală, limitată de capacitatea mică de producție și utilajele învechite, nu a putut să țină pasul cu producția industrială, nici prin cantitatea produsă, dar nici prin raportul calitate-preț.

Un alt articol al aceluiași ziar prezintă urmările desființării industriei de fier din Rimetea asupra indicelui demografic, muncitorii fiind nevoiți să părăsească localitatea și să-și caute un alt loc de muncă, cel mai adesea la construcții de drumuri prin toată Transilvania: „Cât de nefastă este desființarea industriei de fier de la Rimetea, este reflectată și de scăderea populației de la 1800 la 1200 de suflete. Forjele au produs anual pluguri de fier în valoare aproximativă de 50 000 de forinți, majoritatea oamenilor mai săraci au trăit din această sursă, deoarece în aceste ateliere au lucrat aproximativ 700 de oameni [...]”¹⁶.

În continuarea articolului respectiv se propune Statului de la acea vreme să intervină și să subvenționeze cel puțin trei forje, pentru că încă mai trăiau reprezentanții generației care se întreținuse din

¹³ L. Brad-Paraschivescu, *Repere etnografice ale patrimoniului textil din comuna Mărgău*, în *Artă-Istorie-Memorie: patrimoniul cultural național*, coord. Mariana Lazăr, Editura Muzeul Național Cotroceni, București, 2021, p. 454. Interviu cu Sabina Braica (n. 1944 – d. 2022), Mărgău, 11.08.2021.

¹⁴ Irén Hantz-Lám, *Valea Trascăului. Ghid turistic*, Editura Studium, Cluj-Napoca, 2012, p. 148 (*Aranyosvidek* /4 martie 1899).

¹⁵ *Ibidem*, p. 148 (*Aranyosvidek* /25 august 1900).

¹⁶ *Ibidem*, p. 151-152 (*Aranyosvidek* /25 august 1900).

minerit și cunoșteau bine meseria, iar în Rimetea exista suficient minereu de fier, care să justifice o asemenea investiție. Și încheie articolul respectiv: „Haideti să ajutăm la ieșirea din această situație tristă, deoarece este posibil ca peste 10-15 ani să fie prea târziu!”¹⁷.

O tentativă de salvare a industriei de fier și, implicit, a unei ocupații tradiționale care oferise timp de câteva secole mijloacele necesare traiului membrilor comunității, a aparținut unui baron local care a cumpărat minele în 1907 și le-a revândut unei societăți germane de minerit din Silezia, în speranța că aceasta va investi și va repune minele în funcțiune. Însă după aproape cinci ani de cercetări, societatea respectivă a sistat definitiv lucrările la minele de fier din Rimetea.

Presa anului 1907 scria despre ceea ce se întâmpla la Rimetea astfel: „Mașinile, importul uriaș al produselor de fabrică au oprit cuptoarele de la Rimetea, doar un singur cuptor mai lucrează cu un câștig minim. Urmarea firească a acestora este pauperizarea populației. Diademele, scurtele cu blană de jder purtate de fete în biserică, care valorează averi întregi, astăzi se găsesc numai în moștenirea străbunicilor [...]”¹⁸. Toate aceste obiecte vestimentare, care amintesc de perioada de glorie a minelor de fier, pot fi admirate astăzi în Muzeul Etnografic, precum și în colecțiile private de artă populară din Rimetea.

Ultima veste despre minerit este din 24 septembrie 1910, după ce societatea din Silezia sistase definitiv lucrările la mine: „Desființarea recentă a uzinei miniere duce la un fenomen de emigrare masivă în America. Salvarea populației maghiare de la Rimetea a fost ideea preferată a fiecărui guvern, tocmai de aceea este și obligația guvernului actual de a se mișca urgent, pentru asigurarea singurei surse de venit de acolo prin punerea în funcțiune, chiar și cu sacrificii, a mineritului în scopul salvării mănunchiului de maghiarime din marea valahă, deoarece aceasta este nu numai o problemă economică ci și una națională, de neamănat”¹⁹. Iată, așadar, cât de bine anticipase presa vremii efectele pe care le va avea asupra comunității oprirea definitivă a exploatărilor miniere. Pentru a nu lăsa să se stingă cea mai importantă sursă de venit, Rimetea avea nevoie de sprijin financiar de la autorități, sprijin pe care nu l-a primit, deși l-a cerut insistent. Guvernul de la acea vreme nu a făcut niciun sacrificiu pentru salvarea industriei de fier din Rimetea, iar Primul Război Mondial și tot ce a urmat după aceea nu au mai permis reînceperea mineritului. În anii comunismului viața comunității s-a scurs cu dificultate, locuitorii ocupându-se cu agricultura și creșterea animalelor.

După mai mult de jumătate de secol, în care strălucirea de altădată a localității rămăsese doar o amintire, viața economică a renăscut în Rimetea. La finalul secolului XX, după Revoluția din Decembrie 1989, Rimetea a ieșit încet dar sigur din conul de umbră, însă nu prin minerit, ci prin turism. Ca un paradox, casele lor vechi au rezistat deoarece au fost prea săraci să-și construiască altele noi, iar acum, tocmai aceste case vechi atrag turiști din toate părțile lumii. În prezent, patrimoniul arhitectural din Rimetea constituie cel mai mare patrimoniu arhitectural vernacular al regiunii, format din aproximativ 201 de clădiri tradiționale, dintre care 170 sunt clădiri istorice cu valoare arhitecturală și etnografică individuală.

Concluzii

De-a lungul timpului omul a exploatat habitatul natural cu grijă și respect, fiind conștient și recunoscător pentru tot ceea ce primea de la acesta. Dezvoltarea industrială și creșterea productivității au creat un dezechilibru în relația om-natură, dezrădăcinând comunități întregi și schimbându-le perspectiva asupra muncii, timpului și bunăstării. Astfel, comunitățile s-au dezvoltat sau au sărăcit, în funcție de importanța pe care o aveau ocupațiile lor într-un anumit context economic.

Mediul natural poate oferi resurse importante, pe care omul să le exploateze după nevoile și priceperea sa, într-o economie de schimb cu producție limitată. Însă într-un context economic nou, produsele rezultate din practicarea unei ocupații pot să-și piardă valoarea economică datorită unor produse concurente sau diminuării cererii. Industrializarea, intensificarea comerțului și dezvoltarea transportului au creat o dinamică nouă în ocupațiile tradiționale. Oamenii și informațiile au început să circule cu o mai mare ușurință, facilitând atât migrația pentru muncă, cât și intrarea pe piață a unor produse noi.

Prelucrarea fierului a reprezentat pentru comunitatea din Rimetea principala ocupație timp de mai multe secole. Cu atât mai greu le-a fost minerilor și fierarilor din Rimetea să găsească o altă sursă de venit, atunci când producția de fabrică le-a luat clienții. În acel context economic dificil de la începutul secolului XX unii locuitori din Rimetea, care nu și-au mai găsit rostul în comunitate după închiderea minelor de fier, au plecat în S.U.A.

Locuitorii din Mărgău, care la început practicau meseria de geamgiu în sistem sezonier, întorcându-se periodic acasă, după sedentarizare s-au rupt de locurile natale și s-au stabilit definitiv, împreună cu familiile, în alte orașe, unde puteau să-și practice meseria și să ducă o viață mai bună.

¹⁷ *Ibidem*, p.153.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 155-156 (*Aranyosvidek* /24 septembrie 1910).

Observăm că același context politic poate avea influențe diferite asupra comunităților. În timp ce pentru mărgăuani viața a înflorit după Al Doilea Război Mondial, într-o economie centralizată meseria de geamgiu fiind foarte căutată și bine plătită, pentru locuitorii din Rimetea viața economică a stagnat. Însă după căderea comunismului, în anul 1989, contextul politico-economic s-a schimbat, regimul politic democratic și economia de piață au generat și favorizat noi schimbări. În acest nou context meseria de geamgiu pierde teren în fața produselor și tehnologiilor mai performante, care pătrund pe piața românească. Geamgiii mai în vârstă nu reușesc să se adapteze noului curent, însă cei tineri, care decid să rămână în acest domeniu, vor începe afaceri cu tâmplărie PVC. De data aceasta concurența este acerbă, existând numeroase societăți cu acest specific al activității economice. În ceea ce privește localitatea Rimetea, schimbările politice și economice de după anul 1989 au reprezentat o șansă la dezvoltare. Libera circulație a persoanelor și mărfurilor a facilitat creșterea economică prin dezvoltarea turismului. Acesta înflorește spectaculos, locuitorii din Rimetea fiind foarte atenți la prezentarea localității (infrastructură, curățenie, ospitalitate), precum și la oportunitățile de promovare, aducând Rimetea la doar un pas de a fi inclusă în Patrimoniul Mondial UNESCO, într-un dosar comun cu localitatea Hollókő din Ungaria.

Din studiile de caz prezentate observăm că omul, ca parte componentă a unei comunități, va căuta întotdeauna soluții pentru a-și îmbunătăți viața și nivelul de trai. Dincolo de ceea ce oferă mediul natural, economic, social sau politic, omul are abilitatea de a se adapta. Iar dacă nu se adaptează, pleacă, își caută un alt habitat unde să poată trăi la nivelul așteptărilor sale. În prezent nu mai putem vorbi, decât foarte rar, despre ocupațiile tradiționale ca embleme identitare comunitare, deoarece în comunitățile actuale nu mai există coeziunea de altădată, care să pună interesul colectiv înaintea celui individual. Totuși, putem spune că aceste modele identitare s-au păstrat la o scară mai mică, dacă ne referim la ocupațiile care se transmit în cadrul familiei.

Așa cum am putut observa în analiza studiilor de caz, procesul de modernizare și dezvoltarea industriei au influențat pe parcursul secolului XX viața comunităților tradiționale din Mărgău și Rimetea. Astăzi, politicile sociale și culturale sunt noii indicatori care pot influența dinamica ocupațiilor și nivelul de trai al comunităților din prezent.

Ca o concluzie, dar și ca o temă de reflecție despre cum va arăta viața comunităților în viitor, încheiem acest studiu cu mărturia unei localnice din Mărgău, născută în anul 1946, referitoare la timpurile trecute și prezente: „Doamne, da cum să nu fie bine acum? Pai cum era pe vremuri, când eram eu mică și nu aveam cu ce plăti porția (n. impozit) și cum e acum? Atunci trebuia să plătim cotă de carne, de lână, de grâu și trebuia să dăm și bani. Da nu aveam niciodată și ne lua preceptorul lucrurile din casă. Că tata mergea cu carul cu lemne și de multe ori îi confiscau marfa și venea fără niciun ban acasă. Acum statul le dă oamenilor pensie de agricultor, chiar dacă nu au plătit pentru ea, femeilor tinere pensie de boală, dacă au ceva de nu mai pot lucra, și în plus, de când cu A.P.I.A., îți dă și bani pentru pământ. Și nu-ți dă că-l lucrezi. Numai că-l ai și îți dă bani pentru el”²⁰.

Bibliografie

- Alexa, Cătălin, *Vechi meserii urbane: meserii rare în orașul de azi*, Editura Etnologică, București, 2018.
 Brad-Paraschivescu, Lucica, *Repere etnografice ale patrimoniului textil din comuna Mărgău*, în *Artă-Istorie-Memorie: patrimoniul cultural național*, c oord. Mariana Lazăr, Editura Muzeul Național Cotroceni, București, 2021.
 Braica, Gheorghe Dragoș *Mărgău. Pagini de istorie*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2010.
 Hantz-Lám, Irén *Valea Trascăului. Ghid turistic*, Editura Studium, Cluj-Napoca, 2012.
 Șteiu, N., Laza, A., *Bociu: satul amintirilor*, Cluj-Napoca, Editura Dokia, 2017.

Surse orale:

- Mărgău (jud. Cluj)
 Brad Floarea (n. 1946), Mărgău, aprilie 2017
 Braica Sabina (n. 1944-d. 2022), Mărgău, august 20
 Rimetea (jud. Alba) – iulie 2017
 Vigh Margit (Colecția de artă populară Ida Vigh)
 Lassel Agnes (Muzeul Etnografic Rimetea)

Surse electronice:

- https://costumedintransilvania.blogspot.com/2016/07/blog-post_18.html

²⁰ Interviu cu Brad Floarea (n. 1946), Mărgău, aprilie 2017.